

Syföreningens upphörande 1983. Sittande: Stina Ljungström Lidköping, Gunhild Johansson Lidköping, Anna-Lisa Lundell Lidköping, Kyrkoherde Erik Hassel Källby, Prosten Yngve Karlsson Sandhem, Märta Mellgren Källby, Stående: Ella Svensson Sörgården, Greta Andersson Nohlegården, Inga Dickens Solhem, Dagny Borg Lidköping, Ruth Andersson Trulsagården, Dagmar Borg Evedahl, Annie Bengtsson Klovet, Annie Hill Solhem, Dagny Lenhult Truve Anhalt, Helfrid Jansson Hisingsgården, Kerstin Edvinsson Lundsbrunn, Elly Richardson Lidköping, Egrid Andersson Backgården. Fotograf: Rune Rosenlund Götene.

Kap. 5 NYKTERHETS- OCH FRIKYRKORÖRELSE.

av Bertil Andersson.

Källby och Skeby Blåbandsförening.

1899–1926.

På 1800-talet var dryckenskapen stor i Sverige. För att råda bot på detta så bildades många nykterhetsföreningar. Troligen bildades Källby och Skeby Blåbandsförening 1899. Eventuellt fanns det verksamhet redan från 1877. Det var kristen karaktär över denna nykterhetsförening genom att man på mötena hade psalmsång och predikan. En ofta anlitad predikant var L.J. Sandén. Följande berättelse är gjord med hjälp av protokollböcker, som finns bevarade hos Dagny Bryngelsson, Källby.

1901 var det 73 medlemmar och årsavgiften var 25 öre. I augusti samma år var det 9 medlemmar, som brutit sitt nykterhetslöfte. De blev då uteslutna ur föreningen. Blåbandsföreningen var mycket aktiv i början av 1900-talet med många protokollförda möten. Bland styrelsemedlemmarna år 1900 var: Folkskollärare G. Apelqvist Källby ordförande, Algot Kämpe Skattegården senare Misten Källby vice ordförande och A. Johansson Trulsagården sekreterare.

Ett viktigt möte på sommaren var "Kaffefästen". Vid en sådan 1901 deltog 96 personer förutom de medverkande från Lidköpings barnkör. De första åren hyrde föreningen lokaler av Källby Missionsförsamling i Järneklev.

Missionshuset på 50-talet. Huset var blåbandslokal i början.

Men föreningen disponerade tydligen lokal i Skeby och det bör ha varit mangårdsbyggnaden i Skattegården 1:4. Den 2/2 1902 föreslog smedmästare Karl Smedman, Arvid Mobergs föregångare, att Blåbandsföreningen borde skaffa sig ett eget hus. Inga Maja Josefsdotter i Skattegården lät meddela att hon gav tillstånd till att en blåbandslokal byggdes på hennes mark. Den 3/9 1905 beslutade föreningen att bygga sig ett hus.

Den 22/7 invigdes det egna huset. Missionsförsamlingen fick hyra blåbandslokalen för 30 kr/år. Då var inräknat

även städning, vedbrand och lyse. Augusta Johansson i Helliden blev den första städerskan i huset. O.A. Magnusson var ordförande 1909 och samma år byggdes ett mindre uthus. 1910 hade Blåbandsföreningen 39 medlemmar. Föreningen hade vid den här tiden egen musik-kår.

1911 ingick C.A. Kempe (ordf.), Arvid Moberg (vice ordf.) och Karl Andersson (sekr.) i styrelsen. De två senare var också aktiva hos Missionsförsamlingen samtidigt. Karl A. Johansson, Eolsborg i Källby, blev ny ordförande 1916. Två år senare beslutade man köpa in två karbidlampor. 1921 beslutades att dra in elektriskt ljus i blåbandsbyggnaden. Augusta Johansson skötte vid den här tiden om vaktmästarsysslan för 50 kr/år.

Antalet medlemmar sjönk och 1925 fanns det ingen bokförd verksamhet. 13 mars 1926 upphörde Blåbandsföreningen. Föreningens tillgångar, t.ex. föreningshuset, överfördes på Friförsamlingen (alltså Missionsförsamlingen).

Skeby Missionsförsamling. (1886–1933)

Skeby missionsförsamling bildades 1886. Hur verksamheten gick till de första åren har ej gått att utröna. Från och med 1903 har man möjlighet att följa verksamheten med hjälp av protokollsböcker. T.o.m. 1906 den 13/1 var protokollen underskrivna av G.S. Borell i Storegården. Bland övriga aktiva medlemmar vid denna tid var Hedda Sabel (Stommen), Matilda Färdig (Gömmet), J. Mörk (Trulsagården) och Sven och Beata Pettersson. Detta äkta par bodde först i Hisingargården och sedan på Backen. Se foto under "Skattegården"! Borell avflyttade 1906 och Sven Pettersson blev ny ordförande.

Skeby missionsförsamling saknade egen lokal i många år. Mötena fick hållas i hemmen. Ofta hölls sådana möten hos Sven och Beata. Från och med 1906 fick församlingen hyra Blåbandsföreningens nybyggda hus. Matilda Färdig blev samma år Skebys första söndagsskollärare. Man anordnade 1906 den första missionsauktionen. Fröken Annie Kämpe spelade orgel vid mötesgudstjänsterna. Matilda Färdig avflyttade och nya söndagsskollärare blev Karl Andersson och Arvid Moberg. 1915–1932 var föreningens namn "Skeby Friförsamling".

Karl Andersson i Sörgården (eller Høla) blev en viktig person i denna frikyrkoförsamling. 1908 blev han revisor, 1911 sekreterare och 1922 ordförande. En annan nyckelfigur var Arvid Moberg. Han är född i ett frikyrko hem i Västerplana. Han kom 1908 som lärling till smedjan i Järnvik, Källby. Han kom genast med i Skeby Missionsförsamling och började sin långa bana i församlingens tjänst. Så småningom tog han över smedjan och kom att utföra massor med smidesarbeten under årens lopp, inte minst åt Skebyborna. Arvid Moberg började som söndagsskollärare omkring 1910, blev församlingsföreståndare 1915. Som medhjälpare i söndagsskolan till Andersson och Moberg tjänstgjorde under flera år Anna Williamsen och Rut Johansson. 1926 övertog Skeby Friförsamling Blåbandslokalen när Blåbandsföreningen upphörde. Byggnaden kallades i fortsättningen för Skeby Missionshus. Samma år beslutades att bygga till detta hus med en "alkov" med plats för sångare. Kostnaden för detta nybygge blev 900 kr. Sven Pettersson avled 1927 och ny i styrelsen blev Arvid Moberg. Dagny Smedman (senare gift Bryngelsson) efterträdde 1930 sin far, Karl Smedman, i styrelsen. Sommartid anordnades årligen ett missionsmöte. 1930 var årsavgiften 1 krona.

Skeby Missionsförsamling (från 1933).

Skebyförsamlingen hade aldrig någon egen pastor, inte ens deltidsanställd. Man har anlitat resande pastorer tillsammans med grannförsamlingarna. På mötena bestäms

des vilken eller vilka församlingsmedlemmar som skulle ge bostad åt de resande förkunnarna. Första tiden fick en pastor 1 krona för en predikan. Senare höjdes beloppet till 1.50. Senare blev det flera höjningar. Skeby Missionsförsamling hörde på senare år till Kinnekulle Västra Missionskrets, dit även församlingarna i Broby, Källby, Skälvum-Husaby och Västerplana hörde.

Arvid och Hulda Moberg.

Vid årsmöte januari 1940 beslöts att byta ut den gamla orgeln mot en ny. Under många år hölls missionsauktionen i mars, men från 1948 blev det i april månad. Karl Andersson avled 1949. Han hade då i 40 år varit med i församlingens styrelse. Ny ordförande blev Arvid Moberg och Dagny Bryngelsson kvarstod i styrelsen. Nya ledamöter blev Albin Eyton och Ingrid Andersson. Från och med 1949 var det alltid en pastor som var församlingsföreståndare. 1951 höjdes brandförsäkringsbeloppet på missionshuset till 15000 kr och nästa år höjdes medlemsavgiften till 2 kr.

Årsmötet hölls alltid i januari och det inleddes med psalmsång, bibelläsning och bön. Justeringsmän valdes och revisorerna redogjorde för räkenskaperna. Olika val gjordes. Bidrag beslutades till olika ändamål. Ombud valdes till Kinnekullekretsens årsmöte och till Västergötlands Missionsförenings konferens. Auktion, söndagsskola och underhållsfrågor av missionshuset behandlades. Årsmötet avslutades alltid med bön.

Kassaberättelsen för 1959, som gjordes upp av kassören Albin Eyton, kan ge en del upplysningar om den ekonomiska verksamheten.

Till den yttre missionen utbetalades 370 kr och kretskassan fick 650 kr. Västergötlands missionsförening erhöll 122:75 och Soldaternas Vänner 30 kr. Kostnaderna för söndagsskolan var 216:53 och den egna verksamheten gick till 837:98. Inkomsterna (kollekt, auktion, medlemsavgifter m.m.) uppgick till 2150:45

Gerd Gustafsson, Karl Anderssons dotter, valdes in i styrelsen 1959 efter sin mor, Ingrid Mårning (tidigare Andersson). 1962 kom Elsa Wikström in i styrelsen.

Samma år inhandlades en fotogenkamin. Två år senare blev medlemsavgiften 10 kr. Vid årsmötet 1966 avgick Gerd Gustafsson ur styrelsen. Dagny Bryngelsson efterträdde Albin Eyton som kassör år 1973.

Pastor Erland Engblom blev föreståndare 1980. Han var liksom föregångarna föreståndare för flera missionsförsamlingar i bygden. Vid årsmötet samma år gjordes upp planer att sälja missionshuset. 1982 och 1983 hölls gemensamma årsmöten med Källby Missionsförsamling. Den stora frågan var hur framtiden skulle bli för den mycket lilla Skebyförsamlingen. Det fanns endast 4 medlemmar: Arvid Moberg, Dagny Bryngelsson och hennes make Eskil. Den fjärde medlemmen var Elsa Wikström och hon hade tidigare flyttat till Alingsås. Under föreningens storhetstid var det 50 medlemmar. Under de sista åren hölls inga auktioner. Föreningen upphörde vid årsmötet hos Bryngelssons i Källby den 14/1 1984. Kassareporten visade då en summa på 17018 kr. Församlingens tillgångar i en bankbok överfördes då till Kinnekulle församlingkrets. Redan året innan hade missionshuset sålts till en privatperson och blev sommarbostad. Pengarna som erhöles för missionshuset sattes in på ett konto för ett blivande församlingshus i Källby samhälle. 1982 frånstyckades det mark från Skeby Allmänning för att ge missionshuset en ordentlig tomt.

Söndagsskolan

Söndagsskolan startade före 1910 och de första åren samarbetade Missionsförsamlingen med Blåbandsföreningen i arbetet med söndagsskolan. Senare skötte Mis-

sionsförsamlingens söndagsskollärare själva om söndagsskolan. På den tiden deltog Skeby- och Källbybarn i verksamheten.

Följande skildring gäller förhållandena på 40-talet och uppgifterna är lämnade av Eivor Svensson, Backagården.

På 40-talet deltog endast Skebybarn. På söndagsförmiddagen inleddes det hela med att alla sjöng

Jesus älskar alla barnen,
alla barnen på vår jord.
Vit och röd, gul och svart,
gör det samma har han sagt,
Jesus älskar alla barnen på vår jord.

Det fanns en plansch på väggen med barn av olika hudfärg. Vid den här tiden var Karl Andersson, Alida Sjöberg (Sofiestrand i Källby) och Arvid Moberg söndagsskollärare. De växlade med var sin söndag. Läraren läste texter ur bibeln och berättade sedan ytterligare om texterna. Det sjöngs sånger. Tidningen "Barnavännen" delades ut varje söndag. Som avslutning sjöngs psalmen 304 vers 3:

O Jesus bliv när oss, bliv när oss alltfört,
Och sköt oss och bär oss, Som alltid du gjort.
Ja amen, din trohet Skall bringa oss fram.
Lov, pris, tack och ära, Lov, pris, tack och ära
Vår Gud och vårt Lamm

Årets höjdpunkt var söndagsskolefesten på nyårsdagens eftermiddag. Då var föräldrar, syskon och allmänheten inbjudna. Det fanns julgranar med levande ljus.

Söndagsskolan omkring 1912. Främre raden från vänster: Edit Jansson Lilla Skattegården, Signe Smedman Järnvik, Stina Bergholm Göteborg, Dagny Smedman Järnvik, Hedvig Andersson Nyholm, Stina Hjertberg Skattegården Källby, Märta Werner Brogården Källby, Waldemar Eyton Prästgården, Andra raden: Anna Werner Brogården, Signe Karlsson Bäckadal, Helge Andersson Nyholm, Carl Fagerberg Brogården, Börje Werner Brogården, Elsa Jansson Lilla Skattegården, Tredje raden: Halvard Johansson Helliden, Märta Johansson Hägggliden, Sven Ahlstrand Hisingsgården. Fjärde raden: Rut Johansson Helliden, Ingeborg Boström Skattegården, Erik Ahlstrand Hisingsgården, Anna Karlsson Bäckadal, okänd person, Ella Werner Brogården, Rut Hjertberg Skattegården Källby. Femte raden: Karl Andersson lärare, okänd person, Holger Karlsson Bäckadal, Anna Nilssons systerson Anneberg, okänd person, Ivar Boström Skattegården, Karl-Erik Hjertberg Skattegården, Anders Fagerberg Brogården, Ruben Ahlstrand Hisingsgården, Arvid Moberg lärare.

Söndagsskolan på 40-talet. Främre raden från vänster: Elsa Svensson, Gun Lundahl, Asta Gustavsson, Gösta Wikström, Bengt Andersson. Mellersta raden: Eivor Svensson, Berit Helge, Berit Hallqvist, (kusin till G. Lundahl), Gunnar Andersson, Allan Sjöberg. Bakre raden: Karl Andersson, Arvid Moberg, Gerd Andersson, Alida Sjöberg.

Det serverades kaffe, saft och kakor. Anna Ahlén i Välta var kaffekokerska. Barnen uppträdde genom att läsa verser, sjunga julsånger m.m. Jultomten kom på besök och delade ut jultidningar och gottpåsar. Även mindre syskon till söndagsskolans elever fick sådana påsar. En predikant eller annan föredragshållare medverkade vid söndagsskolefesten.

Sommaravslutningen i juni var också trevlig. Det viktigaste vid det tillfället var ringlekarna i det fria såsom leken "Katt och råttor". Ny söndagsskolelärare blev Albin Eyton 1948. Söndagsskolan pågick till år 1968. I Källby nybyggda skola startade då en ekumenisk söndagsskola där lärarna kom från Svenska kyrkan, Missionsförbundet och Pingstförsamlingen. Men Skeby Missionsförsamling bidrog även på senare år med pengar till söndagsskolan.

För närvarande (1985) deltar inga Skebybarn i den ekumeniska söndagsskolan i Källby. Däremot deltar fle-

ra barn (3 till 6 år) i *Kyrkans barntimmar* i Källby. Barntimmarnas program är samling, upprop, kollekt i sparbössa, "Dagens text" och inklistring av tillhörande bild i barnens arbetsböcker, sång, hobbyarbeten och lekar. Det hela avslutas med bön. Barntimmarerna i Källby började 1976. Nuvarande ledare är Rut Hassel, Dagmar Kjellén och Marian Paulsson. Tidigare år har Margit Malmgren, Irene Svensson, Birgit Larsson och Aina Malm varit ledare.

En del äldre Skebybarn deltar i *minijunior*- (7-8 år) och *junior*- (8-14 år) grupper i Svenska Kyrkans regi, som ordnas i både Hangelösa och Källby.

Enstaka Skebybarn har deltagit i fritidsverksamhet i *Filadelfia* i Källby, som anordnats av Pingstförsamlingen i Lidköping. Programmet där har omfattat bl.a. hobbyarbeten, utflykter och läger på Kinnekulle.

Kap. 6 SKEBY SKOLA

Av Helfrid Jansson och Gunnar Karvik

Före 1845 fanns ingen skola i Källby pastorat, men genom den Hårdska donationen av år 1845, byggdes en skola vid Hangelösa kyrka. Genom en senare donation av år 1848, lät prosten Hård även uppföra en skola vid Källby kyrka åt pastoratets barn. Genom dessa båda skolors uppförande, erhöll så barn från Skeby socken skolundervisning, ända tills den nuvarande skolan i socknen stod färdig år 1879.

Präster och knektar

Innan dessa skolors tillkomst var det mest prästerna som kunde skriva, läsa och räkna. De fick därför föra alla socknens räkenskapsböcker och skriva protokollen från

de olika stämmorna. Prästen fick även undervisa intresserade i socknen i läsning och skrivning. Även en del knektar, som på sina repetitionsövningar lärt sig skriva, hjälpte till att lära ut läs- och skrivkonsten.

Lång skolväg

Allt eftersom behovet av att kunna skriva och läsa och även inhämta andra teoretiska lärdomar trängde på, uppstod också behovet av ökad skolundervisning. Avståndet till pastoratets skolor i Hangelösa och Källby blev för långt för barnen, särskilt vintertid. Då det på den tiden inte fanns något som helst fortskaffningsmedel för barnen, och vägarna vintertid oftast var mycket svåra att ta